

**Yerinden Edilenlerin
Coğrafyaları**
Rochelle A. Davis
Fillistin Köy Tarihleri

Yerinden Edilenlerin Coğrafyaları: Filistin Köy Tarihleri
Rochelle A. Davis

İngilizceden çeviren: Hayrullah Doğan

Yayına hazırlayan: Güllistan Yarkın, Rana Alpöz

Düzeltilen: Müge Karahan, Osman Safa Bursalı

Kitap ve kapak tasarımı: Gökçen Ergüven

Ön iç kapak fotoğrafı: Helmi Eltouni, *Filistin Devrimi 1 Ocak 1965 – 1 Ocak 1975*. Poster. 1975.

Arka iç kapak fotoğrafı: Riyad Ahmad, *Nekbe*. Poster, 2011. Yıkılan Filistin köylerinin listesini veriyor.

Palestinian Village Histories: Geographies of the Displaced by Rochelle Davis was originally published in English by Stanford University Press.

© 2011 by the Board of Trustees of the Leland Stanford Junior University. All rights reserved. This translation is published by arrangement with Stanford University Press, www.sup.org.

© Türkçe yayın hakları: Koç Üniversitesi Yayınları, 2011

1. Baskı: İstanbul, Ocak 2016

Bu kitabın yazarı, eserin kendi orijinal yaratımı olduğunu ve eserde dile getirilen tüm görüşlerin kendisine ait olduğunu, bunlardan dolayı kendisinden başka kimsenin sorumlu tutulamayacağını; eserde üçüncü şahısların haklarını ihlal edebilecek kısımlar olmadığını kabul eder.

Baskı: Yılmaz Ofset Sertifika no: 15878

Nato Caddesi 14/1 Seyrantepe Kâğıthane/İstanbul +90 212 284 0226

Koç Üniversitesi Yayınları Sertifika no: 18318

İstiklal Caddesi No:181 Merkez Han Beyoğlu/İstanbul +90 212 393 6000

kup@ku.edu.tr • www.kocuniversitypress.com • www.kocuniversitesi yayinlari.com

Koç University Suna Kiraç Library Cataloging-in-Publication Data

Davis, Rochelle

Filistin köy tarihleri : yerinden edilenlerin coğrafyaları / Rochelle A. Davis ; İngilizce'den çeviren Hayrullah Doğan ; yayına hazırlayan Güllistan Yarkın, Rana Alpöz.

pages ; cm.

Includes bibliographical references and index.

ISBN 978-605-5250-75-1

1. Palestinian Arabs--Historiography. 2. Palestine--History, Local. 3. Villages--Palestine--Historiography. I. Doğan, Hayrullah. II. Yarkın, Güllistan. III. Alpöz, Rana. IV. Title.

DS113.6.D3820 2015

İçindekiler

Harita ve Şekillerin Listesi	11
Çeviriler ve Harf Çevirileri Üzerine Bir Not	13
Teşekkür	15
Önsöz	19
Benim Kendi Coğrafyalarım ve Konumsallığım	21
BİRİNCİ BÖLÜM	31
Mülksüzleştirme Coğrafyaları	
Filistin'in Tarihini Yazmak ve 1948 Savaşı <i>Nekbe'si</i>	35
Geçmişin Temsili — 20. Yüzyıl Filistin Tarihi	39
Köy Tarihi ve Temsil	42
Tarih, Antropoloji ve Tarihyazımı	43
Mülksüzleştirme ve Yıkımın Tarihlerini Yazmak	47
Mülksüzleştirme Coğrafyaları	49
Nostalji ve Geçmiş	52
İKİNCİ BÖLÜM	57
Köy Kitapları: Yerel Tarihler, Ulusal Mücadeleler	
Köy Kitapları: Yerel Tarihler	59
Köy Kitaplarının Yayınlanması	65
Kanıt Dosyaları	68
Değişen Köy	71
Filistinlilerin Ulusal Mücadelesi, Yerel Tarih ve Köy Kitapları	75
Tarihin Amacı: Gelecek İçin Hatırlamak	81
UÇUNCÜ BÖLÜM	93
Köy Tarihi ve Köy Değerleri	
Filistin Tarihinin Yazılı Kaynakları	96
Köy Değerleri Kitapları	100
Aile Soyağaçları Yazmak	106
Aile Soyağaçlarını Tarih Olarak Okumak	110
Aile Ağacında Toplumsal Cinsiyet	114

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	121
Bir Tarih Yazmak, Bir Geçmiş Tanımlamak	
Köy Tarihi Yazmak	123
Tarihin Kaynakları Olarak Kadınlar	126
Köyde Din ve Toplumsal Cinsiyet: Geçmişteki Şimdi	128
Yoksulluk, Hastalık ve Sosyoekonomik Sınıflar Hakkında Yazmak	135
Tarihin Belgeleri: Tapu Kayıtları ve Bunların Gösterdikleri	139
Tarih Yazarken İnsanları Dahil Etmek ve Dışarıda Bırakmak	141
BEŞİNCİ BÖLÜM	149
Hafızanın Otoritesi	
Susmalara ve Susturmalara Rağmen ve Bunlara İnat Tarih Yazmak	151
Tarihin Kaynağı Olarak Hafıza	152
Hafızanın Otoritesi	159
Deneyimin Otoritesi	160
Anıları Anlatmak	165
Köy Kitaplarında Anıların Anlatılması: Arap Tarihi ve Akademinin Bugünü	167
Köy Kitaplarını Okumak	170
ALTINCI BÖLÜM	177
Geçmiş Haritalamak: Köyün Peyzajı	
Yerlerin Tarihleri	178
Geçmiş Haritalamak	179
Fiziksel Peyzajı Haritalamak	181
Yer Haritaları	183
Harita Formundaki Hikâyeler	187
Yolculuk Haritaları	192
Dönüş Haritaları, Geride Kalanların Haritaları	195
Geçmiş ve Yerlere İlişkin Anıları Haritalamak	202
YEDİNCİ BÖLÜM	205
Kimlikler ve Tarih	
Filistinlilerin Ulusal ve Bölgesel Kimliklenmeleri	207
Kimliği Yeniden Değerlendirmek	209
Birliktelik ve Farklılık Anıları: Filistin'deki Yahudiler ve Araplar	213
Arap, Filistinli, Müslüman: Grup Olma, Değişim ve Devamlılık Anlayışları	222
Geçmiş Vizyonları: Toprağa Dayalı Bir Kimliklendirme	226
Kenan ve Bölgenin Tarihi	228

SEKİZİNCİ BÖLÜM	235
Sonuç: Mülksüzleştirme Coğrafyalarının Birbirine Bağlanması	
Mülteci Olarak Yaşanan Hayatlar	237
Köyü Diasporada Yeniden Yaratmak ve Yeniden Organize Etmek	239
Geri Dönüşler ve Direnişler Yoluyla Yeniden Köyle Bağ Kurmak	243
Filistinlilerin Köy ve Ulus Kimliklenmeleri	246
Yeniden Düzenlenen Köy: Yeni Teknolojiler, Yeni Bağlantılar	248
Mülksüzleştirme Coğrafyaları	253
Notlar	257
Kaynakça	299
Dizin	339

Harita ve Şekillerin Listesi

HARİTALAR

1. Britanya Mandası Filistin'i ve 1947 Birleşmiş Milletler Taksim Planı'nda ve 1949 Ateşkes Antlaşmaları'nda öngörülen sınırlar 26
2. 1948-1967 arasında boşaltılan ya da yıkılan Filistin köyleri (Kuzey) 27
3. 1948-1967 arasında boşaltılan ya da yıkılan Filistin köyleri (Orta) 28
4. 1948-1967 arasında boşaltılan ya da yıkılan Filistin köyleri (Güney) 29
5. Filistinlilerin konumları ve nüfusları (2009 itibariyle) 30

ŞEKİLLER

1. Remle vilayetindeki Katra köyü kitabının kapağı 88
2. Akka vilayetindeki Kuveykat köyü kitabının kapağı 89
3. Kudüs vilayetindeki Deyr Aban köyünde bulunan yolların ve tarım arazilerinin haritası 90
4. Kudüs vilayetindeki Kalunya köyü kitabından aile ağacı 91
5. Yafa vilayetindeki Selame köyünde bulunan bir arazi için Britanya Mandası Tapu Tescil Belgesi 92

Çeviriler ve Harf Çevirileri Üzerine Bir Not

Bu kitabı akademik literatüre katkıda bulunacak ve akademisyenlerin yanı sıra akademisyen olmayanların da okuyabileceği bir üslupla kaleme almayı tercih ettim. Köy kitaplarının içeriğini, özellikle bunları bulamayanlara ve okuyamayanlara aktarmayı amaçlıyorum. Bu nedenle, Arapça kelimelerin harf çevirilerini mümkün olduğunca az kullandım ve kullandığımda da metinde ilk geçtiği yerde kelimenin tanımını verdim.

Bununla birlikte, konunun niteliğinden dolayı, kitapta pek çok Arapça insan ve yer adı geçiyor.* Arapçadan İngilizceye harf çevirisi yaparken *International Journal of Middle East Studies* (IJMES) uyarınca değiştirilmiş bir sistem kullandım ve harf imlerinden ve uzun ünlü işaretlerinden kaçındım. Arapça bilmeyen okur için bir şey ifade etmeyen onca nokta ve çizgiden kaçınmak için harf imlerini kullanmamayı tercih ettim. Harf imleri İngilizceyi yeniden Arap alfabesine dönüştürmeyi kolaylaştırır ve bu tercihimle bu işi güçleştirdiğimin farkındayım. Bazen modern standart Arapça kullanmak yerine, bir adın halk ağzındaki telaffuzunun çevriyazısını kullanmayı, örneğin “i” yerine “ee” yazmayı tercih ettim. Ama genellikle, en azından kısmen Filistinlilerin telaffuzundaki değişiklik nedeniyle, *merbut te*'nin harf çevirisini “eh” ya da “ah” değil, “e” olarak yaptım. Ayn (‘) ve hemze (’) harfleri için standart işaretleri kullandım. Köy adlarının harf çevirilerini seçerken (Filistin Çalışmaları Enstitüsü tarafından yayımlanan ve Walid Khalidi tarafından yayına hazırlanan) *All That Remains*'te [Kalan Her Şey] ve PalestineRemembered.com sitesinde kullanılan imlayı esas aldım. Karışıklıkları önlemek amacıyla, mülteci kamplarından bahsederken –kullandığım harf çevirisi sistemine uygun olmamasına karşın– bu kamplara verilen hizmetleri idare eden Birleşmiş Milletler Yardım ve Çalışma Örgütü'nün (UNRWA) İngilizce metinlerde kullandığı imlayı tercih ettim. Alıntıladığım Arap yazarların metinleri İngilizce olarak yayımlanmışsa bu yazarların söz konusu metinlerde adlarını yazarken kullandıkları imlaya sadık kaldım (örneğin, Constantine Zurayq ve Sharif Kana'ana) ama onların Arapça çalışmalarının harf çevirilerini değiştirilmiş IJMES sistemine göre yaptım (Zurayk

* Arapça kişi ve yer adları Türkçeleştirilirken Arapça okunuşları esas alındı. Literatürde İngilizce transkripsiyonla yerleşen adların İngilizce yazılışları olduğu gibi bırakıldı. (e.n.)

ve Ken'ane). Filistinlilere özgü bazı soyadlarının İngilizceye harf çevirilerini yapmak zor oldu ve bu adların Arapça asıllarını bulmak isteyenler de zorlanabilirler. Çoğu Arapça metinde kısa ünlüler işaretlenmediği için bazı soyadlarını ve yer adlarını tahmin ettiğim şekilde yazmak zorunda kaldım. Örneğin, Arapça bir ad olan S-m-r-y-n adının harf çevirisini başta Semereyn şeklinde yapmışım. Tanıdığım tüm Filistinlilere danışmama karşın, ancak Galib Sumreyn'le tanışınca bu adın hangi ünlülerle yazıldığını öğrenebildim. Tahminlerimin hepsi olmasa da çoğunun doğru olmasını ve adlarının harf çevirisini yanlış yaptığım kişilerin beni bağışlamasını umuyorum.

Teşekkür

Filistin köyleri projem, Filistinlilerin 1948'den önceki hayata ilişkin anlatıları üzerine araştırma yaparken ilgimi çeken ikinci bir konu olduğu için, üzerine araştırma yapmam ve bu kitabı kaleme almam on yıldan uzun sürdü. Borçlu olduğum insanların en azından bir kısmına teşekkürlerimi sunmaya çalışacağım ama teşekkür etmem gereken herkese burada yer vermem mümkün olmayacak. Kitaptaki hatalar bana aittir.

Ürdün, Suriye, Lübnan ve Filistin/İsrail'deki köy kitabı yazarları bu araştırmayı ufuk açıcı ve zevkli bir süreç haline getirdiler. Yazma ve araştırma tekniklerini bana açıkladılar ve tarih yazmaya ilişkin perspektiflerini benimle paylaştılar. Hassas ve bazen üzücü bir konu olmasına rağmen bana topluluğun çalışmalarını nasıl karşıladığını anlattılar. Mülakat yaptığım ve yapmadığım yazarların, kitaplarıyla ilgili yorumlarımı, tarihi hem onlarınkine benzer hem de farklı gözlerle gören ilgili bir okurun yorumları olarak değerlendireceklerini umuyorum. Bu yazarların akraba ve arkadaşları arasında bu kitapları gün yüzüne çıkaran, beni yazarlarla tanıştıran, bana çay-kahve ikram eden ve beni evime kadar götüren sayısız kişi var. Yardımları ve cömertliklerinden dolayı onlara minnettarım.

Bu kitap, ofisimi temizleyen insanlardan kitapları arayıp bulan kütüphanecilere ve bana araştırma bursu sağlayan kuruluşlara kadar çeşitlilik gösteren pek çok kurumun farklı şekillerdeki destekleri sayesinde mümkün olabildi. Bu araştırmanın farklı aşamalarında Ramallah'taki Kudüs Çalışmaları Enstitüsü ve Ürdün Üniversitesi'ndeki Stratejik Çalışmalar Merkezi'yle birlikte çalıştım. Stanford Üniversitesi'nde doktora sonrası çalışmamı yaparken öğretim görevlisi olarak çalışmaya ara vermemi sağlayan Andrew W. Mellon araştırma bursunu aldım. Amerika Doğu Araştırmaları Merkezi'nden (ACOR) aldığım Ulusal Beşeri Bilimler bursu, Ürdün'de araştırma yapmak için zaman bulabilmemi sağladı. Georgetown Üniversitesi Dışişleri Fakültesi ve Yüksek Lisans Enstitüsü'nün verdiği bir burs ve Umman Burs Programı'nın Georgetown Güncel Arap Çalışmaları Merkezi (CCAS) aracılığıyla verdiği Umman Sultanlığı Üniversite Araştırma Bursu, birkaç araştırma yolculuğuna çıkabilmemi sağladı. Ürdün Üniversitesi'ndeki kütüphane ve mikrofilm odasının çalışanlarına; Amman'daki Abdulhamid Şuman Kütüphanesi'ndeki

1948 Arap-İsrail Savaşı sonucunda Filistin'de yaşayan binlerce Arap yerinden oldu, onlarca köy yok edildi. Filistinlilerin önemli bir kısmı Lübnan, Suriye, Ürdün, Mısır ve Gazze Şeridi'nde mülteci statüsünde yaşamaya başladı. Filistinliler tüm bu olayları *nekbe* (felaket) olarak adlandırdı. *Nekbe* sürecinde boşaltılan ve büyük ölçüde yok edilen 400'ü aşkın Filistin köyü hakkında 120'den fazla "köy anma kitabı" yayımlandı. Bugün bu kitaplar, Filistinlilerin yaşadığı bu köylerin bir zamanlar haritada var olduğuna dair kanıt dosyalar olarak sunuluyor.

Ağırlıklı olarak etnografik araştırmalara ve köy kitaplarına dayanan *Yerinden Edilenlerin Coğrafyaları*, tarihin nasıl yazıldığını, kaydedildiğini ve tartışıldığını inceliyor. Yok edilen Filistin köylerinin ve onların tarihlerinin, Filistinli mültecilerin bugünkü hayatlarını nasıl etkilediğini gösteriyor. Rochelle A. Davis, köy tarihlerinin ve köy kitaplarının bugün Filistinliler

için ne ifade ettiği ve mücadelerinin neresinde yer aldığı sorularına cevap arıyor.

Rochelle A. Davis, Georgetown Üniversitesi Dışişleri Fakültesi öğretim üyesi.

İngilizce'den çeviren: Hayrullah Doğan

